

Nr 269

Av herr Hedlund m. fl., om åtgärder mot inflation.

(Lika lydande med motion nr 220 i Första kammaren)

Under en följd av år har penningvärdet i vårt land undergått en konstant försämring. Enligt den preliminära nationalbudgeten för år 1965 kan prisnivåns uppgång från december 1963 till december 1964 bedömas till drygt 3,5 procent. Under 1965 antas prisnivån enligt nationalbudgeten stiga med 3,3 procent. Med den ökade kostnadspress som näringslivet möter måste man dock enligt vår bedömning befara att inflationen i år kan bli väsentligt kraftigare.

Den till synes permanenta inflationen har obestriddligen hårt negativa verkningar för vår samhälls ekonomi. Misstron mot den nuvarande stabiliseringspolitiken får givetvis till följd ett minskat intresse för personligt och frivilligt sparande. De investeringar som är nödvändiga för framför allt produktionsapparatens effektivisering får härmed ett minskat utrymme. De grupper som inte har möjligheter att lägga sitt sparande i realvärden åsamkas genom inflationen betydande förluster. Det gäller sålunda främst småspararna.

Inflationsproblemen har sedan en lång tid tillbaka varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, och internationellt utför nu OECD årligen studier över utvecklingen i medlemsländerna. Det är studier som sedda mot en internationell bakgrund är av stort värde för bedömning av utvecklingen i ett enskilt land. I Sverige har företeelserna ägnats stor uppmärksamhet i den s. k. stabiliseringsutredningen liksom i 1951 års penningvärdeundersökning. Senast har värdesäkringskommittén övervägt olika åtgärder för värdesäkert sparande, bl. a. indexlån. Det torde sålunda med fog kunna hävdas att kunskaperna beträffande företeelsernas allmänna karaktär är betydande. Möjligheterna att komma till rätta med frågorna har visat sig vara väsentligt mindre.

Ett flertal orsaker kan sökas till detta förhållande. Man kan inte bortse från att ett litet land som Sverige med relativt begränsade resurser på skilda områden har en känslig samhälls ekonomi i synnerhet i ett läge av full sysselsättning och snabb industriell expansion. Såväl personella som ekonomiska resurser är begränsade, och det uppstår lätt tendenser till överhettning i ekonomin.

Prisutvecklingen under 1964 synes, såsom finansministern framhållit i finansplanen, inte ha påverkats av ett prisuppdrivande efterfrågeöverskott på varumarknaden. Den inflation som ägt rum under senare år har främst haft sin orsak i kostnadshöjningar för näringslivet. Under ett flertal år har inkomstökningarna gått väsentligt längre än vad produktivitetstegringen medgivit. Under 1964 ökades lönesumman enligt den preliminära beräkningen med 9 procent, medan produktionsökningen beräknas till drygt 5,5 procent. Produktionsökningen 1965 uppskattas nu till drygt 4 procent, medan man samtidigt räknar med att lönesumman kommer att stiga med cirka 8 procent. Vissa år

har spänningen mellan inkomstbildning och produktionsutveckling varit ännu större.

Till den kraftiga kostnadsökningen inom näringslivet torde i hög grad ha bidragit den forcerade koncentrationen av företagsamhet och bebyggelse till storstadsområdena och andra hastigt expanderande områden. Särskilt synes detta gälla beträffande byggnadsverksamheten, där man, såsom finansministern också framhåller i finansplanen, haft en starkt stigande kostnadskurva. Till bilden hör också de kostnadsökningar som näringslivet haft i stigande ATP-avgifter. Självfallet kan inte en sådan spänning mellan inkomstökning och produktivitetstegring, som sedan flera år kännetecknat vårt samhälle, förenas med samhällsekonomisk stabilitet. Inflationstendenser i nuläget måste emellertid befaras inte enbart i kostnadsutvecklingen utan också i investeringsefterfrågan och inför den föreslagna omsskatt höjningen under den närmaste tiden över i den direkta konsumtionen.

Den resignation, som utmärker finansministerns uttalanden i finansplanen om inflationsutvecklingen, är enligt vår mening anmärkningsvärd. En beräknad penningvärdeförsämring under 1965 med drygt 3 procent är enligt finansministerns beteckning ett nöjaktigt upprätthållande av den samhällsekonomiska balansen. Bedömningen i finansplanen att kostnadsutvecklingen hittills inte hindrat näringslivet att bevara sin internationella konkurrensförmåga är givetvis i stort sett riktig. Men den häftiga kostnadshöjningen har självfallet förhindrat en annars möjlig förstärkning av vårt näringslivs konkurrenskraft. Gentemot vissa konkurrentländer, som inte i samma mån som vi haft en internt förorsakad prisuppgång, synes vårt läge ha försämrats. För framtiden inger en fortsatt inflationsutveckling allvarliga farhågor. Med hänsyn till såväl kostnadsutvecklingen inom näringslivet som de ovan påtalade konsekvenserna för sparandet och sparrarna får — enligt vår mening — de ökande inflationstendenserna inte mötas från statsmakternas sida med en uppgivande resignation.

De med pris- och inkomstbildningen sammanhängande problemen behandlades i motioner från centerpartiet senast vid 1964 års riksdag (I: 576 och II: 705). Över motionerna inhämtade bankoutskottet yttrande från fullmäktige i riksbanken och från konjunkturinstitutet.

Riksbanksfullmäktige erinrade i sitt yttrande om det omfattande utredningsmaterial som föreligger beträffande denna frågas allmänna och principiella belysning, men anförde därpå:

Att trots det föreliggande kunskapsmaterialet och trots den relativa enigheten i bedömningen av detta ambitiösare och allvarligare ansträngningar att praktiskt komma fram till en inkomstpolic av det slag som ibland efterlysts i den allmänna diskussionen icke kommit att bli mera framträdande, får uppenbarligen förklaras mot bakgrunden av andra förhållanden än frånvaron av utredningar och analyser av de relevanta ekonomiska sammanhangen. Kortast uttryckt kan förklaringen måhända sammanfattas i två synpunkter. Dels har man över lag utgått ifrån att praktiskt politiska förutsättningar saknats för genomförandet av sådana förändringar i det nuvarande systemet för inkomstavgörandena i samhället som förutsatts erforderliga och ofrånkomliga för att komma fram till alternativa och ur här aktuella

synpunkter mera tillfredsställande former för dessa avgöranden. Dels har man ryggt tillbaka för de uppenbara svårigheter i övrigt, som en sådan politik av lätt insedda skäl skulle möta, bl. a. i konsekvenser för och återverkningar på andra ekonomiskt politiska ställningstaganden och behov i samhället.

Fullmäktige erinrade i fortsättningen av sitt yttrande bl. a. om att inkomstpolitiken inte kan ersätta annan stabiliseringspolitik likaväl som det i ett samhälle med full sysselsättning kan vara svårt med nuvarande system för inkomstavgörandena att med framgång bedriva en stabiliseringspolitik i övrigt. Sammanfattningsvis anförde fullmäktige att trots att kunskapsmaterialet på detta område är så betydande borde det vara motiverat med att närmare utreda de rent tekniska förhållandena rörande inkomstbildningen och dess verkan på stabiliseringspolitiken.

Riksbanksfullmäktiges yttrande är i detta sammanhang intressant närmast som uttryck för hur ett i de samhällsekonomiska sammanhangen i hög grad ansvarigt organ ser på denna fråga. Även om man icke gjorde sig några illusioner beträffande möjligheterna att komma till rätta med problemen, underlät man heller icke att betona det betänkliga i att samhället av mer eller mindre ovidkommande hänsyn dröjer eller tvekar med att ge sig i kast med dessa problem rent praktiskt.

Uppenbart är enligt vår mening att allt det värdefulla men tyvärr delvis inaktuella material som under årens lopp sammanbragts i statliga och enskilda utredningar om stabiliseringsproblemen nu borde sammanfattas med en klar inriktning på det praktiskt realiserbara. En dylikt sammanfattande utredning med klar inriktning på konkreta, praktiska resultat är desto mer motiverad som dessa frågor nu är akuta på en lång rad av samhällslivets områden.

Vi skall här särskilt peka på ett fält där inkomst- och prispolitiken torde komma att spela en avgörande roll för effekten av samhällets åtgärder. Vi avser närmast lokaliseringpolitiken. Det råder knappast någon tvekan om att inte utvecklingen t. ex. när det gäller prisbildningen på konsumtionsvaror, tjänster och löner, närmast genom löneglidningarna, är rätt olikartad i skilda delar av vårt land. Dessa betydande differenser i näringslivets förutsättningar kan förmodas spela en avgörande indirekt roll för effekten av lokaliseringpolitiken. Det är inte osannolikt att de speciella stabiliseringsproblem som kunnat förmärkas under senare år har en relativt snäv och geografisk utredning. Hur splittrad den samhällsekonomiska bilden regionalt sett i realiteten är kan med nu tillgängligt material vara ytterligt svårt att fastställa. Bättre kännedom om de regionala avvikelserna från det nationella ekonomiska mönstret skulle uppenbarligen vara av mycket stort värde. Den skulle bl. a. kunna belysa i vad mån de stabiliseringsfrämjande särskilda åtgärderna inom penning- och finanspolitiken skulle kunna regionalt differentieras för att smidigare kunna insättas där de reella behoven kan bedömas vara mest framträdande. Ett betänkligt drag i de senare årens penning- och finanspolitiska utveckling är nämligen den generella utformning åtgärderna vanligen fått. Därav följer att när »bromsarna slagits åt» i t. ex. överhettade storstadsregioner har de också slagits åt i glesbygds-

områden med undersysselsättning. Åtgärderna har i dessa senare bygder drabbat särskilt hårt i sin blindhet medan de kanske i de överhettade regionerna endast lugnat ner tempot och främst bidragit till nödvändig dämpning i en ekonomisk expansion som ändå i det stora hela har kunnat fortgå.

Det största problemet för vår stabiliseringspolitik är hur inkomstbildningen i samhället skall kunna bringas i bättre överensstämmelse med de möjligheter som produktivitetstegringen ger. Det torde i stort sett råda enighet om att problemet inte kan angripas medelst pris- och lönestopp. Det är arbetsmarknadsorganisationernas uppgift att utforma den allmänna lönebildningen i samhället.

Men å andra sidan får man förutsätta, att arbetsmarknads- och intresseorganisationerna samfällt är beredda till det ansvar som svarar mot deras makt och inflytande över samhällsekonomin. Helt naturligt måste alla grupper vara ense om angelägenheten av att effektivt motverka en från kostnadssidan framdriven inflation, som urholkar inkomstökningarna och resulterar i försämrade konkurrens- och investeringsmöjligheter för näringslivet och förluster för spararna. Det behövs ett samlat grepp och en samlad strävan, om man skall kunna skapa ett effektivt instrument för penningvärdets bevarande. Det bör vara regeringens uppgift att i detta syfte hålla kontakt med organisationerna, exempelvis i form av s.k. rundabordskonferenser. Ett sådant samråd bör med den utformning som samhällsekonomin fått i vårt land ingå som en mera kontinuerlig strävan i regeringens arbete. Vi är övertygade om att en sådan strävan kommer att mötas med positivt intresse från organisationernas sida, och att möjligheterna att på den vägen komma till rätta med inflationsproblemen är förhållandevis goda. Ett sådant initiativ från regeringens sida måste träda i stället för den passiva hållning inför inflationsproblemen, som kännetecknar finansministerns uttalanden i finansplanen.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

1) att Kungl. Maj:t måtte låta göra en sammanställning av det utredningsmaterial som föreligger för bedömning av möjligheterna till en effektiv bekämpning av den inflationistiska utvecklingen i samhällsekonomin, varvid bör beaktas de regionala differenser i ekonomisk expansion och utveckling, som förefinnes i landet; samt

2) att Kungl. Maj:t måtte ta initiativ till samråd med arbetsmarknads- och intresseorganisationerna för övervägande av åtgärder i syfte att bevara stabiliteten i priser och samhälls ekonomi.

Stockholm den 26 januari 1965

Nils G. Hansson
i Skegrie
Gustaf Svensson
i Vä

S. G. W. Wahlund
John Eriksson
i Bäckmora

Gunnar Hedlund
Sven Vigelsbo
Harald Larsson
i Hedenäset